

Jarmila Bednaříková

FRANKOVÉ A EVROPA

HISTORICA

VYŠEHRAĐ

Jarmila
Bednaříková

**FRANKOVÉ
A EVROPA**

VYŠEHRA D

PRAHA 2009

HISTORICA

KNIHA VYCHÁZÍ VE SPOLUPRÁCI
S VÝZKUMNÝM ZÁMĚREM
STŘEDISKA PRO INTERDISCIPLINÁRNÍ
VÝZKUM STARÝCH JAZYKŮ
A STARŠÍCH FÁZÍ JAZYKŮ MODERNÍCH

© Doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc., 2009

ISBN 978-80-7021-942-3

OBSAH

Úvod	13
„FRANSKÉ“ KMENY PŘED VZNIKEM FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU	15
SPOLEČNÁ HISTORIE ŘÍMANŮ	
A FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU	38
Rané kontakty	38
Vztahy Franků a Římanů za dominátu (do doby vlády prvního známého příslušníka rodu Merovejců Chlogiona)	42
<i>První usazení franských laetů</i>	42
<i>Postavení laetů v římských službách</i>	43
<i>Franští velitelé a vzdělanci</i>	48
<i>Nepřátelé a foederáti</i>	55
<i>Frankové v době Aëtiově a od jeho smrti do smrti krále Childericha</i>	56
CHLODVÍK JAKO ZAKLADATEL FRANSKÉHO STÁTU	
A JEHO CESTA KE KATOLICKÉMU KŘESŤANSTVÍ	61
Sjednocování Franků a Chlodvíkův výboj	61
Prameny týkající se Chlodvíkovy konverze a rozpory mezi nimi ...	66
<i>Gregorius Turonensis</i>	67
<i>Legendy o Remigiovi z Remeše</i>	67
<i>Gregoriová zpráva a její hodnocení</i>	70
<i>Avitus z Vienny</i>	73
Chlodvíkův křest	74
<i>Nicetius z Trevíru</i>	77

Motivace Chlodvíkova obráčení	78
Chlodvíkovo křesťanství a jeho politická praxe	80
DATAČE CHLODVÍKOVA KŘTU	81
Prameny k řešení otázky a stav bádání	83
Gregorius Turonensis	85
Remigius z Remů (Remeše)	87
Korespondence Avita z Vienny	88
Collatio episcoporum	89
Cassiodorus Senator a počet Chlodvíkových bitev s Alamany	93
Listy biskupa Ennodia z Pavie a další prameny	97
Jordanova Getica a anonymní Excerpta Valesiana	99
Návrh textově kritické úpravy části Valesiových excerpt	102
Důsledky této úpravy pro datování Chlodvíkova křtu	105
FRANSKÝ STÁT, VÝZNAM ANTICKÉHO DĚDICTVÍ	
A KŘESŤANSTVÍ V JEHO VÝVOJI	108
Zkušenosti, získané v římských službách	108
<i>Otázka postavení krále Childericha</i>	110
<i>Chlodvíkovo postavení</i>	112
Otázka sakrálního království Germánů	112
<i>Sakrální království po křesťanských konverzích</i>	114
Rodové zřízení Franků a státotvorný proces	115
<i>Sněm svobodných bojovníků</i>	115
<i>Počátky stavovských shromáždění</i>	117
<i>Vývoj zákonodárné moci panovníků</i>	117
<i>Pozůstatky rodového zřízení v právu</i>	118
<i>Wergeld</i>	118
<i>Vývoj od rodové společnosti ke státu v oblasti soukromoprávní</i>	120
<i>Role králů v potlačování reziduí rodové společnosti</i>	121
<i>Teritoriální uspořádání státu</i>	122
Diferenciace společnosti	122
Institute státní správy a jejich souvislost	
s „barbarskými“ či antickými tradicemi	123
<i>Principy soudnictví</i>	124
<i>Úloha církve ve světském soudnictví</i>	126
<i>Armáda raného franského státu</i>	126

Teritoriální královští úředníci	128
<i>Comites (grafiones)</i>	128
<i>Duces</i>	130
<i>Praefecti</i>	131
<i>Patriciové</i>	133
Centrální administrativa království	135
<i>Míra právní ochrany královské správy a majetku</i>	138
Šlechta jako sociální stav (v počátcích franského státu)	139
Střední a nižší vrstvy společnosti Franků	141
<i>Franští svobodní (ingenui)</i>	141
<i>Laeti (liti) v počátcích franského státu</i>	142
Postavení Gallořímanů podle franských právních pramenů	145
Právní pozice žen ve franské společnosti	147
Otrocí a vývoj jejich postavení	151
Církev a stát v raném franském království	153
Gallořímané ve správě franského království	157
Postoj Franků k antickému dědictví	160
Ekonomika raného franského království	161
<i>Daňové příjmy státu</i>	161
<i>Jiné zdroje příjmů</i>	161
<i>Zemědělství</i>	162
Řemesla a obchod	164
Jídelníček Franků	165
Urbanizace	165
Význam antického dědictví jako celku	167

VLIV CHRISTIANIZACE NA FRANSKÉ PRÁVO

A POSILOVÁNÍ STÁTU	170
Světské právní normy	170
Legislativa koncilů do poloviny 6. století	174
<i>Vlastnosti franských křesťanských králů v 1. polovině 6. stol.</i>	181
Franské koncily druhé poloviny 6. stol.	182
Církev a války mezi Merovejci	185
Přežívání starých zvyklostí	186
<i>Pranýřování pohanských přežitků zvnějšku</i>	189
Činnost irského mnicha Columbana Mladšího	190
Legenda o biskupu Eligiovi z Noyonu	192

Důsledky mísení polyteismu a křesťanství	194
a vliv církve ve franském království	194
Otázka vlastnických kostelů	197
Problematika zemské církve	199
ZBOŽNOST FRANSKÉHO KRÁLOVSTVÍ VE SVĚTLE LEGEND	201
Příklady zásluh a zázračných skutků mučedníků, vynavačů a následováním hodných křesťanů v díle <i>Libri historiarum X Gregoria z Turonu</i>	202
Svědectví legend, vytvářených kolem událostí r. 451	205
<i>Biskup Anianus</i>	205
<i>Sv. Jenovéfa</i>	212
<i>Sv. Voršila</i>	213
<i>Další legendy</i>	215
<i>Sv. Lupus</i>	216
Thébská legie	220
FRANSKÉ MISIE A EVROPA	226
Sv. Columbanus a misie u Alamanů	227
Okrajové oblasti franské říše. Eligius z Noyonu	231
Bavorsko	235
<i>Christianizace a bavorské právo</i>	236
Frankové a křesťanství na území Frýzů	237
<i>Završení misie u Frýzů</i>	240
<i>Náboženství ve frýzském právu</i>	240
Durynsko	241
Hesensko	242
Problematika christianizace Sasů	243
<i>Prosazování křesťanství u Sasů pomocí zákonů</i>	243
Británie	245
Pokřesťanštění germánského severu	245
<i>Dánsko</i>	246
<i>Norsko</i>	247
<i>Island a Grónsko</i>	248
<i>Švédové</i>	248

ZÁVĚRY K VÝZNAMU FRANSKÉHO STÁTU	252
Hlavní klady a zápory duchovní činnosti Franků v Evropě	257
Poznámky	259
Použité prameny	309
Výběr z literatury	315
Seznam zkratk	322
Osobní jména	323
Kmeny, národy	330
Zeměpisné pojmy	332

ÚVOD

Franský stát jako jediný ze skupiny „barbarských“ germánských států, které na území říše západoroňmské vznikaly od 5. stol. po Kr., **zdárně přežil celé období tzv. velkého stěhování národů a rovněž muslimskou expanzi.**¹

Je velmi zajímavé sledovat právě v tomto státě vývoj královské moci, jeho katolickou christianizaci, podobu spolupráce mezi státem a církví, stejně tak jako formy soužití mezi germánským a románským obyvatelstvem, způsoby integrace dalších dobytých území, podíl germánských a antických tradic na rozvoji franské říše, vytváření jejích úřadů, její cestu k úspěšné feudalizaci.

Neméně důležité je představit Franky nejenom jako konvertity, ale i jako šířitele katolického křesťanství.

Na duchovním vývoji značné části Evropy se franský vliv totiž odrazil **ve smyslu pozitivním i záporném**. Proměny, jimiž křesťanství prošlo v „barbarském“ prostředí Franků či etnik, která si podrobili, se silně projevovaly v oblasti etické, v celkovém přístupu k náboženství, ale i ve sféře praktické politiky, s níž náboženství, podobně jako ve starověku, úzce souviselo.

Evropa s sebou stále nese nejenom dědictví antiky, ale často i dědictví „barbarů“. Těch, kteří na troskách západoroňmské říše a jejího řádu budovali nové struktury, jež jim neměly zajistit pouze vojensky získané pozice, ale znova zaručit právo i pro chudé a slabé, bezpečí pro obdělávání půdy, řemeslo a obchod.

Ne vždy se to dařilo tak dobře, jak by si představovali vzdělaní duchovní, žijící v době přechodného období mezi antikou a středověkem nebo vládcové, zvyklí už z období rodové společnosti být ochránci kultu a garanty spravedlnosti na svých územích.

Franský stát patřil k mocnostem, kterým připadl úkol postavit na pevné, životu příznivé a opět kulturní základy počátky nové epochy v dějinách evropského kontinentu.

Éra antiky skončila, Evropa přecházela do období feudalismu. V podstatě zákonitě, ale nikoli zcela živelně. Sledovat část tohoto přerodu, jak jej ovlivňovala právě franská říše, bude stěžejním úkolem následujících stran.

„FRANSKÉ“ KMENY PŘED VZNIKEM FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU

Dříve, než se ve 3. stol. po Kr. v pramenech prvně objevilo jméno kmenového svazu Franků,¹ zachycovali římsští autoři aspoň některé události z dějin germánských etnik, o nichž je buď známo, nebo lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že uvedený kmenový svaz vytvořila. Jedná se o kmeny Ampsiviů, nazývaných též Amsivariové, Brukterů, Chamavů, Chasuariů, Chattuariů, Saliů,² Sugambrů, Tenkterů, Tubantů, Usipetů neboli Usipiů a pravděpodobně též Ubiů.³ Pro zjednodušení je můžeme označovat jako kmeny protofranské. Jejich historie k dějinám Franků do značné míry náleží.

Jako první se některými z uvedených kmenů důkladněji zabýval římský státník, vojevůdce a spisovatel Gaius Iulius Caesar (100–44 př. Kr.). Zajímal se zejména v souvislosti s jeho aktivitami v Zaalpské Gallii, kterou mezi lety 58–51 pro Římany dobyl.

V průběhu Caesarovy galské války, konkrétně v zimě roku 55 př. Kr., překročili Rýn blízko jeho ústí **Usipetové** a **Tenkterové**, a to na ústupu před germánskými Svěby, kteří je po léta napadali a nakonec vyhnali z jejich půdy. Násilím přešli na území keltských Menapiů,⁴ obsadili jejich usedlosti a po zbytek zimy žili z jejich zásob. Později pronikli i do kraje Eburonů, žijících na středním toku řeky Maasy, a germánského kmene Kondrusů, nacházejícího se východně od středního toku této řeky. Plenili také na území keltského kmene Ambivaritů mezi Maasou a Šeldou, kam se vydala větší část jejich jízdy.

Usipetové a Tenkterové, kteří do Gallie přešli i se svými rodinami, prý o sobě tvrdili, že v prvenství ustupují jedině Svěbům, a se Svěby že se nemohou měřit ani nesmrtelní bohové. Svěbové jsou jedním z prvních velkých germánských kmenových svazů, s nimiž se v historii setkáváme, a podle Caesarových „Zápisů o válce galské“ jich bylo sto žup.⁵

Mapka sídel keltských kmenů a jejich
nejbližších germánských sousedů
(50. léta posledního století př. Kr.).

V oblasti Porýní jsou zde uvedeni také
někteří Protofrankové.

Upraveno podle knihy:

K. Christ, Caesar. München 1994, str. 42.

Caesar chtěl, aby se Usipetové a Tenkterové usadili na území germánských **Ubiů**, žijících na středním Rýně, v této době ještě na pravém břehu řeky. Tito zakrátko první protofranti spojenci Římanů žádali tehdy o pomoc proti Svěbům římskou říši.⁶

Vyjednávání ohledně nových sídel Usipetů a Tenkterů ovšem nevedlo k cíli a brzy došlo k boji. V jízdni šarvátce, jež předcházela hlavnímu střetnutí, seskakovali Germáni s koní a odspodu probodávali koně nepřátel nebo z nich strhávali jezdce. Tato taktika vedla k úspěchu a barbari římskou jízdu zahnali na útek, třebaže měla skutečně velkou početní převahu – 5 tisíc římských jezdců k 800 jezdců germánských.

V hlavní bitvě však Caesar Usipety a Tenktery porazil. Jen těžko asi uvěříme tomu, že z jejich válečníků se kromě těch, kdo se Caesarovi vzdali a kromě jezdců, kteří plenili u Ambivaritů a po porážce svých kmenů se uchýlili na území **Sugambřů** na dolním Rýně, nikdo nezachránil.⁷ Další vývoj a dějiny Usipetů a Tenkterů svědčí o tom, že tyto kmeny neztratily svou sílu ani důležitost.⁸ Se Sugambry podnikaly některé společné akce. V nich leží již jakési **zárodky** příštího **franského kmenového svazu**.

Caesar požadoval, aby Sugambrové Usipety a Tenktery vydali, ale ti odpověděli, že panství národa římského končí Rýnem.⁹ Nato Římané postavili přes Rýn most a vpadli na území sebevědomých barbarů. Sugambrové ovšem využili taktiky, s kterou se římsští velitelé měli v prostředí Germánů setkávat ještě mnohokrát, a ukryli se v lesích. Caesar tedy alespoň poplenil jejich území.

Také Ubiům proti rozpínavosti Svěbů pomohl pouze demonstrací římské síly a strávil s vojáky za Rýnem 18 dní, aniž by byla svedena nějaká bitva.¹⁰

Germáni nepřecházeli na levou stranu Rýna, do Gallie, ovšem jen na ústupu před nepřáteli. Některé keltské kmeny Zaalpské Gallie, Arvernové, Sequanové, Treverové i Menapiové, si povolávaly Germány jako žoldnéře. Nejprve přešlo za tímto účelem Rýn kolem 15 tisíc Germánů. V Gallii, kde panovaly méně drsné podmínky a život nebyl tak obtížný jako v Germánii, se jim však zalíbilo, a již počátkem 50. let 1. stol. př. Kr. jich tady podle Caesarových údajů žilo prý 120 tisíc.¹¹

Keltské kmeny zdaleka nebyly v postoji vůči Římanům ani Germánům jednotné. Soupeřily mezi sebou o moc a spojení přitom hledaly v Germánii i v římské říši. Z Germánie jim vojenskou pomoc ochotně poskytovali zejména Svěbové náčelníka Ariovista, jehož moc ovšem v Gallii postupně

příliš vzrostla, takže byl na obtíž i těm, kteří ho původně pozvali.¹² Proto Caesar – neboť se snažil vystupovat jako ochránce Římem ve skutečnosti podrobovaných Keltů a větší germánská moc v Gallii byla pro nově vznikající provincii nebezpečná – r. 53 př. Kr. uskutečnil své druhé tažení za Rýn. **Ubiové**, kteří se mu již předtím poddali, Caesara ujistili, že oni žádnou vojenskou pomoc do Gallie neposlali a v jeho prospěch vyslali mezi Svěby své zvedy.¹³ **Spolupráce s Ubii**, z nichž snad později vznikla část tzv. středorýnských Franků, se tedy dále rozvíjela. Ze života Ubiů Caesara zajímalo především to, že na jejich území byla **hrazená sídliště**. Tento poznatek měl totiž vojenský význam.

V jeho proslulé knize se ostatně o **způsobu života Germánů** dovídáme méně než o Keltech a jen některé jeho informace můžeme plně akceptovat. Caesara zaujaly nejprve rozdíly mezi Germány a Kelty. Proto píše, že Germáni nemají druidy, kteří u Keltů byli kněžskou vrstvou. I kdybychom připustili, že specializované kněze, které o nějakých sto padesát let později zná u Germánů Tacitus, v tomto období skutečně ještě neměli, stěží můžeme přijmout jiná Caesarova tvrzení: např. že nepřikládají váhu obětem a z bohů ctí pouze Slunce, Oheň a Měsíc. Rozdíl mezi tímto obrazem náboženství a rozvinutými obřady i vírou v antropomorfní božstva, jak nás s nimi seznamuje Tacitus, by byl v rámci sto padesáti let vývoje příliš velký a navíc bohatá obětiště Germánů již z doby Caesarovy doložila archeologie.¹⁴ Převažujícími kontakty Caesara s Germány jako válečníky je možno vysvětlit jeho poznatek, že jejich život spočívá v lovu a vojenském výcviku.¹⁵

O zemědělství se podle něj příliš nestarají,¹⁶ živí se většinou mlékem, sýrem a masem. To je ovšem i doklad o chovu dobytka u Germánů. Cenou informací o jejich způsobu života je pak Caesarova zpráva, že Germáni, s nimiž se dostal do styku, tehdy neznali soukromé vlastnictví půdy. Každý rok byla rodinám znova přidělována. To plně odpovídá praxi rodové kmenové společnosti, v které se ještě nevyvinula hlubší majetková diferenciaci, stejně tak jako tvrzení, že *potentissimi* se neliší od prostého lidu.¹⁷ Domnívám se, že tito „nejmocnější“ jsou představitelé rodové nebo kmenové samosprávy, o níž Caesar ostatně píše dále.

Předáci, mající ve kmeni moc nad životem a smrtí, byli podle něj voleni pouze v případě války: *In pace nullus est communis magistratus, sed principes regionum atque pagorum inter suos ius dicunt...* (V míru nemají žádný společný úřad, soudy mezi svým lidem konají předáci jednotlivých oblastí a žup...).

Velmi pravděpodobně lidská oběť z 1. století po Kr. Nález pochází z oblasti bažin, kde byla významná obětiště starých Germánů, konkrétně z německého Pobaltí (lokalita Windeby). Žena má částečně vyholené vlasy a pásku přes oči. Mohlo by se samozřejmě jednat také o popravu, i v tomto případě by ale zároveň šlo o akt smíření bohů. Kromě lidských těl se v obětištích v německých a dánských bažinách nacházejí také šperky, zbraně a další obětiny.

Obrázek byl převzat z knihy: B. Krüger, Die Germanen Bd. I, tab. 50.

S rodově kmenovou morálkou se zcela slučuje také to, nad čím Caesar vyjadřuje svůj podiv: *Latrocinia nullam habent infamiam, quae extra fines cuiusquae civitatis fiunt.* (Za /ozbrojené/ loupeže, které se dějí mimo hranice kmene, se nijak nestydí). Náčelníci vyhlašovali již tehdy výpravy za kořistí, k nimž se muži přidávali podle své svobodné vůle. Tuto zprávu je možno chápat jako informaci o vznikaní **ozbrojených družin**, orgánu, který nakonec sehrál velmi významnou roli v rozkladu rodově kmenové společnosti a vzniku raných germánských států. Velmi pochvalně se Caesar vyjadřuje o dodržování zákonů pohostinnosti a o skromnosti života Germánů, která je základem jejich statečnosti.¹⁸

Tak jako se Keltové spojovali s Germány proti expanzi Římanů, vyhledávali i představitelé římské říše mezi těmito barbary spojence proti tvrdošjším Keltům. Tak např. v r. 53 př. Kr. Caesar vyzval germánské Segny a Kondrusy, žijící v Gallii, k plenění území jejich sousedů, keltských Eburonů.¹⁹

Doneslo se to ovšem i k zarýnským Germánům. **Sugambrové**, kteří k sobě přijali **Usipety** a **Tenktery**,²⁰ začali u Eburonů také plenit. Zvláště je zajímavá dobytek, jenž na rozdíl od pudy u Germánů v té době již představoval soukromé vlastnictví a měřítko sociálního postavení. Zajatec z kmene Eburonů jim řekl, že v Atuatace (na řece Maase, blízko nynějšího Lutychu) je shromážděno velké bohatství a střeží je jen malá římská posádka. Germáni tam hned zamířili a asi 2 tisíce jezdců na Atuataku zaútočilo. A třeba mezi překvapenými vojáky, kterým velel bratr státníka, řečníka a filozofa M. Tullia Cicerona Quintus, došlo ke zmatku, do tábora se nepřátelům proniknout nepodařilo.²¹

Spoluprací mezi Germány a Kelty, Kelty a Římany i Římany a Germány²² vznikalo pestré prostředí porýnského kulturního a náboženského synkretismu. Nalezené nápisy sakrálního charakteru nám značně pomáhají při zkoumání polyteistických představ zdejších Germánů.

Velmi rozšířený, a to v rámci germánských kmenů zejména na území **Ubiů**, byl podle nápisných památek kult ženských božstev nazývaných *matronae* nebo *matres*. Kelty i Germány společně byly uctívány jako bohyně plodnosti a mateřství, životní síly, bohyně, poskytující bohatství, chránící děti i pohostinnost, bytosti, které mohly být ochránkyněmi rodu, rodiny, ale i jednotlivce. *Mars Thingsus* byl uctíván **Twihanty** jakožto římskými občany (vojáky v římských službách) a znamenal Ziu/Týra jako ochránce sněmu. *Hercules*, ztotožňovaný s Donnarem, byl uctíván **Ubiu** a **Sugambry**. Nápis se jménem válečné bohyně *Hariasy* byl nalezen v Kolíně, tedy opět na území ubijském, později franském (datován je do r. 287 po Kr.). Z prostředí, osídleného Franky, je znám také kult bohyně *Hludany*. Nápis pochází z konce 1. stol. po Kr. a jméno božstva obsahuje tutéž slovní součást, jako např. jméno Chlodwig. Šlo tedy o bohyni, mající souvislost s odvahou bojovníků. Uctívání bohyně *Vagdavercustis* je známo z Dolní Germanie, z území osídleného Batavy a **Sugambry** (možná i Usipety), a z okolí dnešního Kolína nad Rýnem. Na ostrově Walcheren na dolním Rýně byla uctívána zajímavá bohyně *Nehalenia*, mající některé společné rysy s egyptskou Eset (Isis). Měla-li s ní též podobný okruh pravomocí, řadila by se k božstvům úrody a plodnosti.²³

Ubie, kteří Římanům projevovali věrnost už za Caesarova života, usadil r. 38 př. Kr. na levém břehu Rýna Marcus Vipsanius Agrippa, významný vojevůdce, známý přítel a rádce Caesarova adoptivního syna Gaia Octaviana. Jejich sídliště, takzvané *civitas Ubiorum*, bylo zanedlouho uděleno nejprve částečné a poté, když se roku 50 po Kr. z tohoto sídliště stala Colonia Agrippina (nynější Kolín nad Rýnem), úplné římské občanské právo.²⁴

Podle Tacita byli Ubiové v Colonii Agrippině usazeni, aby chránili římské území, nikoli aby oni sami tu byli střeženi. A třeba dosáhli postavení římských občanů, za svůj germánský původ se nestyděli.²⁵

Usipetové a **Tenkterové** žili v těsné blízkosti Rýna, zhruba od dnešního Xantenu po Bonn. **Tenkterové** podle Tacita vynikali jezdeckým uměním a v rámci rodinného dědictví si jako zcela specifickou součást pozůstalosti předávali koně. Ostatní dědictví získával nejstarší syn, koně však ten, který byl ze synů nejstatečnějším bojovníkem.²⁶ Může zde jít o podobný princip tradice „válečného štěstí“ jako v případě předávání zbraní.

Roku 17 př. Kr. **Sugambrové**, spojení s **Usipety** a **Tenktery**, ukřižovali některé římské zajatce a pod vedením Sugambra Maelona vpadli pak do římské provincie Germanie.²⁷ Plenili zde a podařilo se jim porazit římskou jízdu, již vlákali do léčky. Když prchající římské jezdce pronásledovali, narazili náhodou na vojsko správce provincie M. Lollia. Také nad tímto legátem zvítězili a ukořistili i stříbrného orla V. legie. Sám císař Octavianus spěchal do ohrožené oblasti a zůstal tu tři roky, ačkoli mír, opěvovaný římskými básníky, byl uzavřen již r. 16 př. Kr.²⁸

Po Octavianově odchodu z Gallie se **Sugambrové** opět chystali k tažení do říše a spoléhali přitom prý i na pomoc keltských kmenů. Vedení války proti nim bylo svěřeno tehdy ještě velmi mladému veliteli, bratru budoucího císaře Tiberia, Neronu Claudiu Drusovi (tzv. Drusus Starší). Právě za těchto událostí Ubiové, kteří zachovali Římanům věrnost, získali tzv. italské občanství.²⁹

Drusus Starší vytáhl r. 12 př. Kr. proti **Sugambřům** územím **Usipetů**. Tito Germáni se však spojili formou náboženského svazku s Cheruský a Svéby a údajně jako pomstu za Drusovo plenění na území Sugambřů ukřižovali dvacet římských setníků. Drusus r. 11 př. Kr. reagoval novým vpádem. Sugambrové právě tehdy bojovali též se svými jihovýchodními sousedy Chatty. Drusus protáhl celým jejich územím a poté sídly Cherusků dospěl až k Veseře. Florus (podle Livia) považuje Cheruský, Svéby

a Sugambry za *validissimas nationes* (velmi mocné národy). Tvrdí, že byli tak sebejistí, že si již dopředu dohodou dělili kořist, kterou od Římanů získají. Cheruskové měli zájem o koně, Svébové o zlato a stříbro, Sugambrové o zajatce. Všechno však dopadlo obráceně: *Victor namque Drusus equos, pecora, torques eorum ipsosque praedam divisit et vendidit.* (Neboť vítězný Drusus jejich koně, dobytek, nákrčníky i je samotné rozdělil jako kořist a rozprodal.) Florus se zmiňuje také o tom, že Drusus na tomto tažení prošel územím **Tenkterů**.³⁰

Roku 8 př. Kr. (bylo to již po smrti Drusa St., jenž r. 9 ještě pronikl až k řece Labi) se do Germánie vydal Octavianův vojevůdce Tiberius. S výjimkou **Sugambřů** vyslali tehdy údajně všichni Germáni poselstva se žádostmi o mír. Císař Augustus je však odmítl přijmout, dokud nevyšlou posly právě i Sugambrové. Když se tak stalo (poselstvo opět vedl náčelník Maelo), byli vyslanci ovšem zajati a spáchali pak sebevraždu.

Na levém břehu Rýna bylo r. 8 usazeno Římany na půdě prý 40 tisíc podrobených Germánů; konkrétně jsou jmenováni **Sugambrové** a **Svébové**. Augustus v témž roce rozšířil – jakožto dobyvatel Germánie – římské *pomerium*, tedy posvátný obvod římského impéria, formálně až k Labi. Jak dále uvidíme, šlo o značně nemístný optimismus, a to nejen proto, že již r. 7 př. Kr. potíže s Germány nastaly znova.³¹

Boje v Porýní neustávaly ani kolem přelomu letopočtu; Římané nejprve vedli válku v Germánii pod velením správce provincie Germanie Marka Vinicia, který střídavě vítězil i prohrával. R. 4 po Kr. vytáhl do zarýnské Germánie opět Tiberius, který si podrobil **Canninefaty**,³² **Attuarie** (**Chatuarie**) a **Bruktery**, dobrovolně se mu prý poddali Cheruskové, s kterými byla uzavřena mírová smlouva. Podařilo se mu překročit řeku Veseru.³³ V létě následujícího roku porazil podle Velleia Patercula Tiberius germánské kmeny, jejichž jména byla Římanům takřka neznámá (tak vzdálené, nikoli bezvýznamné). Mírovou smlouvou se mu zavázali Chaukové, jejichž mladí muži (jak se Římanům zdálo, obrovských těl) odevzdali zbraně a společně se svými vůdci se vrhli na zem před Tiberiovým tribunálem.³⁴ Zdaleka to však neznamenalo uznání římské svrchovanosti v těchto oblastech nadlouho. Svědčí o tom např. to, že r. 5 po Kr. Tiberius již znovu bojoval proti Cheruskům a ačkoliv si je podle dobových pramenů zase podrobil, způsobili právě Cheruskové po čtyřech letech katastrofální porážku římských legií v Teutoburském lese. Tiberius při svém tažení r. 5 dospěl ovšem až k Labi, kde jeho vojsko porazilo a na vzdálenější, to je pravý břeh

řeky zatlačilo část Langobardů. Na řece Labi se objevilo i římské původně námořní loďstvo.³⁵

Zatímco Tacitus, prozíravější a méně panegyrický, cítil spíše nebezpečí a hrozil se Svobodné Germánie (sídél Germánů za Rýnem a za Dunajem), Velleius Paterculus, podřízený velitel a obdivovatel Tiberia, byl optimistický. Dokládá to i drobná historka, kterou traduje. Když Římané zabezpečili bližší břeh Labe pevnostmi, jeden z barbarů staršího věku, vynikající postavou i hodností, prý žádal, aby směl vstoupit na Římany obsazený břeh řeky a Tiberia spatřit. Tvrdil pak, že prožil nejšťastnější den svého života.³⁶

Tacitova Germánie je většinou hrozivá, Velleiova padá před římskou mocí na kolena, odevzdává zbraně, obdivuje se římskému vojevůdci. Velleius tak chce samozřejmě zdůraznit význam Tiberiových bojů s Germány. Ti však skutečně Římanům ukazovali jak svou hrozivou tvář, tak také ochotu s nimi spolupracovat, projevovali touhu mírovou cestou získávat jejich zboží, tituly spřátelených králů a náklonnost římských mocných. Největší nebezpečí Velleius Paterculus po Tiberiových úspěších mezi Rýnem a Labem³⁷ spatřoval v Podunají, ve vůdci Markomanů Marobudovi.

Octavianus Augustus, který po porážce M. Antonia a Kleopatry u Actia ve středním Řecku (r. 31 př. Kr.) velel padesáti legiím a jejich počet posléze zredukoval na osmnáct, přidává v roce 5 po Kr. nových osm. Důvodem nebyli Germáni v Porýní, ale nejspíše právě plánovaná válka proti markomanskému vůdci Marobudovi, který si podrobil množství různých kmenů. Centrum takzvané Marobudovy říše leželo na našem území.

Ke stěhování Markomanů do Čech došlo, asi pod vlivem úspěchů Drusa Staršího, roku 9 př. n. l. V době Octavianovy vlády se nacházeli ve větší či menší míře závislosti na Markomanech krále Marobuda germánští Naristové, Burové, Lacringové, Victovalové, Hermundurové, Semnoni a Vandalové, kmeny germánských, s Kelty snad smíšených Bastarnů, keltští Kotinové, ba dokonce i dolnolabští Langobardi či Góti, kteří tenkrát sídlili v Pomořanech, části východního Pruska a ve Velkopolsku, a rovněž Lugiové (jak bylo ovšem nazýváno celé kultovní společenství, zahrnující i některé kmeny již jmenované).³⁸ Jedni byli podrobeni válkou, jiní získáni smlouvami.³⁹ Z protofranských kmenů se do závislosti na Marobudovi nedostal zřejmě žádný.

Vlastnosti náčelníka Marobuda zajímavě popisuje historik a Marobudův současník Velleius Paterculus. Byl to prý barbar spíše rodem než povahou. Jeho způsob ovládání Germánů se lišil od běžných zvyklostí. Svého

postavení nedosáhl vzpourou, nebylo náhodné ani dočasné, byla to *vis regia* (královská moc) a také *certum imperium*, tedy jistý druh svrchovaných pravomocí, do nichž Římané zahrnovali vojenské velení, nejvyšší soudní a správní moc a také právo navrhopvat zákony. (Výraz *certum imperium* nám ovšem zároveň napovídá, že všechny tyto pravomoci Marobud přece jen neměl.)⁴⁰

Brzy začal být Římanům nebezpečný, mimo jiné i tím, že armádu cvičil podle římských vzorů, a také zoceloval ustavičnými válkami se sousedy. Římany sice nenapadal, ale dával jim najevo, že má dostatek vojenské síly i nemálo sebevědomí. Projevem jeho sebevědomí bylo i to, že poskytoval azyl nepřátelům Říma. Nebezpečně vypadalo sebrání vojska, složeného údajně ze 70 tisíc pěšáků a 4 tisíc jezdců. Římany byl podezírán, že se chystá k většímu podniku než bylo dosavadní napadání a podrobování germánských nebo keltských kmenů, případně pouze hledali vhodnou záminku k válce proti němu.⁴¹

Tiberius se rozhodl na Marobuda zaútočit roku 5 po Kr., a to ze dvou stran. Sídly Chattů měl táhnout do Boiohaema (Čech) vojevůdce Sentius Saturninus. Sám Tiberius měl postupovat z Carnunta (leželo u dnešní Vídně). Když už byl Tiberius od nepřítele vzdálen jen pět denních pochodů a Saturninovo vojsko, vzdálené od Germánů takřka stejně, se s ním mělo spojit na předem určeném místě, vypuklo (r. 6) velké povstání v provinciích Pannonii a Dalmatii, které útok na Marobudova území zmařilo. Tiberius se musel ujmout vedení války proti vzbouřencům.⁴² Povstání provinciálů bylo definitivně potlačeno až roku 9 po Kr.⁴³

Téhož roku Římané, vedení legátem Quintiliem Varem, utrpěli svou velkou porážku od Cherusků.⁴⁴ Ta nejen zchladila jejich nadšení, které se projevilo při uvedeném rozšíření *pomeria*, ale vedla i k celkové změně římské politiky vůči tzv. Svobodné neboli Velké Germanii. Cherským náčelníkem Arminiem byly zničeny tři legie, tři jízdní aly a šest kohort.⁴⁵ Zbytek vojska (dvě legie) byl zachráněn díky duchapřítomnosti legáta Lucia Asprenata. Také vojáci, obléhaní Germány v pevnosti Aliso, vysunuté za Rýn do území Chattů, se pod vedením praefekta tábora L. Caedicia úspěšně probili ke svému.⁴⁶

Velleius Paterculus, který tvrdil, že Germanie byla jeho oblíbeným hrdinou Tiberiem takřka podrobena, Varovi vyčítá, že se v zarýnských územích choval tak, jako by i na pravém břehu řeky byla již zřízena římská provincie. Když stál Varus v čele vojska v římské Germanii na jih od této

řeky, domníval se prý, že lidé, *kteří nemají kromě hlasu a údů nic lidského a jež nebylo možno pokořit zbraněmi* (značný protimluv vůči předchozí chvále Tiberiových úspěchů), mohou být k pokojnému životu přivedeni zákony, uplatňováním práva. Germáni, kteří předstírali radost z toho, že jejich spory řeší římské právo, vlákali Vara hluboko do svého území. Sevření lesy a bažinami, byli prý římstí vojáci pobíjeni jako dobytek. Šlo o nejtěžší porážku od dob Crassovy prohry ve válce s parthskou říší (k té došlo roku 53 př. Kr.)⁴⁷

Germány, kteří dosud tvořili jeho osobní gardu, císař Augustus po této katastrofě propustil, protože jim nedůvěřoval. Očekávalo se, že nyní zarýnská Germáni vpadnou do Gallie, a proto Tiberius r. 10 po Kr. přitáhl k rýnské hranici. K vpádu však nedošlo⁴⁸ a Římané mohli svou prestiž obnovit alespoň demonstrativním tažením za řeku Rýn, k němuž pod vedením Tiberia a jeho adoptivního syna Germanika došlo r. 11. Poplenili kraje, ležící blízko řeky, pustošili tu pole a vypalovali domy, ale do hloubi území se neodvážili a vrátili se.⁴⁹ Podobný charakter mělo podle Tacita i tažení, následující o dva roky později.⁵⁰

R. 14 po Kr. Octavianus Augustus zemřel a vlády se po něm ujal jeho adoptivní syn Tiberius, jenž byl již od r. 12 Octavianovým spoluvládce. Počátky jeho vlády byly spojeny s mohutnými vzpourami legií, které zachvátily Pannonii i Porýní. V *civitas Ubiorum* ležely dvě římské legie (I. a XX.), které se také vzbouřily.⁵¹

Tacitus píše, že zatímco Římané zdržoval zármutek nad Octavianovou smrtí a vzpoury vojska, „nedaleko odtud si vesele žili Germáni“. Římané tedy (r. 14) pod vrchním velením Caesara Germanika přešli Caesijský les (jenž ležel někde za Rýnem, asi naproti dn. Xantenu), na limitu postavili nový tábor a zaútočili na germánské Marsy, sídlící mezi řekami Ruhr a Lippe. (Tažení mělo zřejmě preventivní charakter, jedním z důvodů bylo však také zaměstnat nespokojené legionáře.) Marsové slavili té noci náboženský svátek a věnovali se hostinám a hrám. Římské vojsko na jejich území plenilo a ničilo rovněž svatyně. Byla mezi nimi i nejslavnější svatyně těchto kmenů, jež byla zasvěcena jejich válečné bohyni Tanfaně.

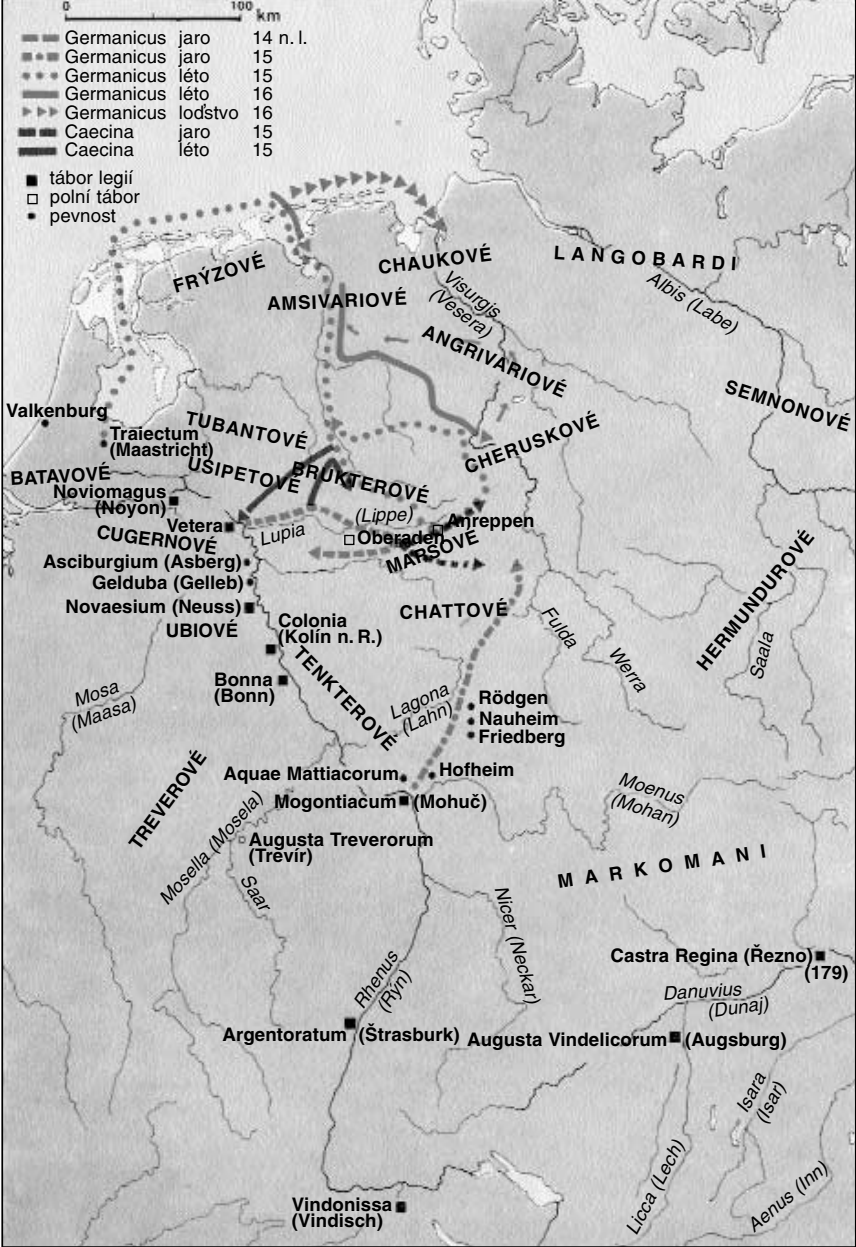
Vraždění Marsů popudilo **Bruktery, Tubanty a Usipety**. Obsadili tedy lesy, jimiž se Římané museli vracet. Ti ale tentokrát i v terénu pro ně obvykle velmi nepříznivém vyvázli.⁵²

R. 15 po Kr. táhli Římané opět jednou na Cherusky, a to územím **Brukterů**. Ti se snažili pochod Římanů ztížit tím, že svůj vlastní kraj vypalovali.

0 100 km

- Germanicus jaro 14 n. l.
- Germanicus jaro 15
- Germanicus léto 15
- Germanicus léto 16
- ▶▶▶ Germanicus lodstvo 16
- Caecina jaro 15
- Caecina léto 15

- tábor legií
- polní tábor
- pevnost

Téhož roku Germanicus vpadl i na území dalších cheruských sousedů, Chattů. Využil toho, že mezi nimi panovala nesvornost – někteří totiž podporovali nesmiřitelného, Římu nepřátelského náčelníka Cherusků Arminia, jiní Římu oddaného Cheruska Segesta, Arminiova nedobrovolného tchána. Tacitus se chlubí, že Římané na území Chattů „pobíjeli vše, co bylo věkem a pohlavím bezmocné.“ (Podobně si předtím počínali i u Marsů.) Vypálili též hlavní středisko kmene Mattiacum.⁵³ Krutost, kterou se Římané pyšnili, byla nepochybně známkou jejich obav z obrovských území barbarů za Rýnem. Více než nelidskost se jim ovšem vždy vyplácela jejich typická politika, která se vyjadřuje heslem „Rozděl a panuj“.

Segestes byl římským občanem a občanství získal od Octaviana Augusta. Ačkoli za císařství mělo už mnohem menší význam než v dobách republiky, vzhledem ke kulturní a hospodářské převaze Římanů zůstávalo pro barbary stále poctou a dostatečným lákadlem. Římané také ještě dokázali svým věrným barbarům účinně pomáhat. Germanicus r. 15 Segesta vysvobodil z obležení jeho vlastních krajanů.⁵⁴

Segestův sok Arminius, jehož těhotná manželka Thusnelda byla tohoto roku odvedena na římské území, vyzýval Cherusky k boji proti Římanům a pobuřoval prý i své germánské sousedy. Proto došlo k zarýnskému tažení několika římských armád. Legát Caecina vytáhl územím **Brukterů** směrem k Emži. Jiný římský vojevůdce, Pedo, táhl s jízdou oblastmi Frýzů. Caesar Germanicus vezl čtyři legie na lodích po jezerech. Na stranu Římanů se přidali Chaukové, **Brukterové** byli poraženi a vojsko vedené Germanikovým podrízeným Luciem Stertiniem zpusťošilo celý jejich kraj mezi řekami Emže a Lippe, nedaleko místa porážky v Teutoburském lese. Dá se předpokládat, že se zde nechovalo umírněněji než u Marsů nebo Chattů.⁵⁵

Germánům tradičně v bojích pomáhaly lesy a bažiny. Proto Germanicus roku 16 po Kr. navrhl pronikat do Germánie raději podél pobřeží oceánu a pak po řekách či jezerech. Tento syn významného dobyvatele Drusa Staršího se domníval, že míru s Germány bude dosaženo jedině tehdy, překročí-li římské legie znovu Labe.⁵⁶ Tvrdil, že za svého tažení národy mezi Rýnem a Labem skutečně porazil. Šlo však jen o jeden z dočasných částečných úspěchů impéria, a navíc při návratu bylo na moři zničeno mnoho římských lodí.⁵⁷

Války s Římany ovlivnily velmi raný vznik hrdinských písní v germánském prostředí – byl jimi např. opěvován vytrvalý nepřítel římského impéria Arminius.⁵⁸

Nemálo Germánů se ovšem nacházelo i v římských službách. Za císaře Tiberia mezi nimi byli též **Sugambrové**. R. 26 po Kr. jich bylo např. využito v boji proti Thrákům. K r. 50 po Kr. najdeme u Tacita zmínku, že Sugambrové byli „kdysi“ zčásti vyhlazeni a zčásti převedeni do Gallii.⁵⁹

Tato informace, vzbuzující ohledně zařazení Sugambrů mezi tvůrce franského kmenového svazu pochybnosti, nemusí však být brána doslova a svědčit o tom, že Sugambrové byli v době po vstupu Franků do historie už jenom vzpomínka anebo jejich poetické synonymum.

Tacitus v příslušné pasáži pouze cituje cizí výrok – slova rozčileného římského vojevůdce v Britanii Ostorius, který prohlásil, že podobný osud by měl stihnout i zdejší kmen Silurů. Jinde (Ann. II 26, 3) uvádí podrobení Sugambrů jako plod Tiberiovy rozvážnosti, ne síly.⁶⁰

V Gallii Sugambrové přežívali pod novým názvem **Cugerni**, a to v oblasti města Colonia Ulpia Traiana, což je dnešní Xanten. (Zde v dolním Porýní se mohli postupně sloučit se Salií.) Za povstání Julia Civila (69–70 po Kr.) bojovali po boku vzbouřených Batavů a ostatních s nimi spojených Germánů, a nekolísali přitom mezi stranou římského impéria a vzbouřenci jako Ubiové.⁶¹

V popisu zahraničních vítězství nebo nezdarů Římanů musíme počítat s jejich propagandou. Setkali jsme se už např. s tím, jak byly zveličovány Caesarovy úspěchy vůči Usipetům a Tenkterům, později úspěchy římských vojevůdců vůči Cheruskům, nadneseně se hovořilo o podrobení všech Germánů mezi Rýnem a Labem.⁶²

Záhuba části kmene a rozptýlení jeho ostatních příslušníků mezi jiné Germány postihly podle Tacitova díla *Annales* (uvedeno k r. 58 n. l.) *Ampsivarie*. Tentýž autor (Germ. 33) píše, jak před očima Římanů bylo okolními germánskými kmeny zabito v boji více než 60 tisíc Brukerů a byli tak téměř vyhlazeni,⁶³ přesto však s oběma etniky badatelé jako se součástí franského kmenového svazu počítají a Bruktery v tomto smyslu vzpomíná i Gregorius z Turonu. Jako o protofranském kmeni se uvažuje o Ubiích, kteří na půdě římské říše žili jako celek. Protofranští Usipetové se objevují nejenom na sever od Rýna, ale i na římském území.⁶⁴ Podobné rozdělení jako u Usipetů přitom u dalších protofranských kmenů naznačuje pramen *Laterculus Veronensis*, jímž se zabýváme níže.

Původ královského rodu Merovejců právě z prostředí Sugambrů nemusí nutně být smyšlenkou.

Na Rýně, k obraně proti Germánům, bylo umístěno nejvíce římských legií – celkem osm. Od Egypta až k Eufratu např. byly ubytovány jen čtyři, v Hispánii tři, v Dalmatii dvě legie.⁶⁵ Protože údaje o těchto počtech pocházejí od Tacita, lze doložit, že již v prvním století po Kristu, dlouho před dobou počátků tzv. velkého stěhování národů (i pokud bychom je kladli do času markomansko-sarmatských válek za vlády císaře Marka Aurelia), viděli Římané v Germánech skutečně veliké nebezpečí.

V posledních letech vlády Caligulovy (panoval 37–41) i za císaře Claudia (41–54), jak plyne z Tacitových Annálů, měl Řím problémy spíše na východě a v Británii. O protofranských kmenech se opět něco dovídáme až z doby vlády Neronovy, konkrétně z r. 58. Již nějakou dobu byl tenkrát v Germánii klid. Tacitus tvrdí, že totiž triumfální odznaky zevšedněly a římstí vojevůdcové dávali přednost míru. Vojáci tehdy pracovali na zpevňování a zvyšování břehů Rýna.⁶⁶

Po rozšíření nepravdivé zprávy, že bylo římským legátům v provincii Germanii odňato právo táhnout proti nepříteli, odvážili se na římské území přejít Frýzové, kteří se tu hodlali usídlit, ale nakonec museli pod vojenským tlakem Římanů zase ustoupit.⁶⁷ Stejný kraj po nich zabrali **Ampsivariové**, vyhnání od Chauků. Římany za ně prosil Boiocalus, muž, který sloužil v římském vojsku. Oblast, kde se Ampsivariové chtěli usadit, byla kdysi již osídlena **Chamavy**, pak **Tubanty** a poté **Usipety**. Římané toto území využívali jen k pastvě vojenského dobytka, žádost Ampsivariů však přesto nevyslyšeli. Ti tedy odešli k Usipetům a Tubantům, ale i odtud byli vyhnáni a přešli nejprve na území Chattů a posléze k Cheruskům. Po dlouhém putování byli velmi zchudlí. Nakonec byli jejich bojeschopní muži údajně pobiti, ostatní Ampsivariové rozděleni (mezi Germány) jako kořist.⁶⁸

Dosavadní popis událostí nám ukazuje značně proměnlivé poměry mezi zárynskými Germány a jejich poměrně živý pohyb. Situaci, kdy příští členové kmenového svazu Franků sice příležitostně spolupracovali, ale dokázali se dosud k sobě navzájem chovat i velmi nepřátelsky.

Budoucí franské kmeny sehrály významnou roli také v době povstání Iulia Claudia Civila a germánského kmene Batavů, kteří se nacházeli v římských vojenských službách a tvořili součást římské říše.⁶⁹ Povstání začalo za občanských válek po smrti císaře Nerona (roku 69 po Kr., v tzv. roce čtyř císařů) a skončilo roku 70. Věrnými germánskými spojenci, které Batavové získali, byli z Protofranků **Brukterové**, **Tenkterové**, **Cugernové**

a **Usipiové**.⁷⁰ Město Ubiů (Colonia Agrippina) bylo v povstání velmi důležité pro vzbouřence i Římany.⁷¹ **Ubiové** sami nejprve bojovali po boku Římanů, jejich území bylo pustošeno zarýnskými Germány z Civilovy strany a oni zase plenili za Rýnem. Plnění na území Ubiů bylo podle Tacita intenzivnější, nepřátelštější než jinde v Gallii, a to údajně proto, že to byli Germáni, kteří se zřekli své vlasti.⁷² Civilis a jeho spojenci uvažovali v r. 69 i o dobytí a vyplenění samotné Colonie Agrippiny, která byla velmi bohatou obcí, takže si zejména zarýnské Germány přáli, aby se zde buď mohli usídlit, anebo aby město, které v nich bohatstvím i svým rozkvětem budilo nenávisť, bylo zničeno.⁷³ Tak daleko věci však nedospěly. Do města přišli vyslanci **Tenkterů** a pronesli řeč, v níž byla obsažena jejich důvěra ve spolupráci Ubiů a která je velmi zajímavým svědectvím o silně pokročilé romanizaci těchto Germánů: *Vzdáváme díky společným bohům a nejvyššímu z bohů Martovi (Ziu-Týrovi), že jste se navrátili do společenství a ke jménu Germánů a vám blahopřejeme, že konečně přece budete svobodní mezi svobodnými. ... Ale aby se naše přátelství a spojenectví zrodilo navěky, žádáme vás, abyste strhli hradby města, to opevnění vašeho otroctví... Všechny Římany ve vašem obvodu pobijte. Ať my i vy opět smíme obývat pravý i levý břeh Rýna, jako jej kdysi obývali naši předkové... Znovu přijměte zákony a způsob života předků, odvrhněte rozkoše, kterými Římané vůči svým poddaným zmůžou více než zbraněmi.*⁷⁴

Ubiové si vyžádali čas na rozmyšlenou. Ze spojenectví s povstalci měli strach kvůli nejistému výsledku tohoto podniku, současná situace však pro ně byla rovněž velmi nebezpečná. Proto odpověděli, že se s Batavy a ostatními Germány, které nazývali *consanguinei nostri* (naši pokrevní příbuzní), spojí, ale zabít římské občany a provinciály odmítali. Ti, kteří byli v jejich obci cizinci, byli prý stejně už zahubeni válkou, jiní odešli. Pro další Římany byla Colonia Agrippina vlastí, s Ubií byli spojeni sňatkem.⁷⁵ **Pasáž je cennou ukázkou splývání germánského a římského živlu v Porýní.** **Ubiové**, zhruba po dobu jedné generace plnoprávní římské občany, ale na území říše žijící již přes sto let, sice (jak píše Tacitus v díle Germania, kapitola 28) nezapomínali na svůj germánský původ, ale soužití s Římany už pro ně bylo zcela běžné; tvořili jednu obec i společné rodiny.

V bitvě s římským vojevůdcem, legátem provincie Dolní Germanie Petiliem Cerialem, byli **Ubiové** spolu s keltskými Lingony, sídlícími u pramenů Seiny a Maasy, uprostřed šiku, na pravém křídle stáli **Batavové** a **Cugernové**, na levém **Brukterové** a **Tenkterové**. Volba tohoto uspořá-

